

Т.П.Вісковатова

**РОЗВИТОК УЯВИ В УРОЧНИЙ
ТА ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС
У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

ІНЦ АПН України

Південний науковий центр
Академії педагогічних наук України
Інститут післядипломної освіти
Одеського національного університету
ім. І.І. Мечникова

Т.П.ВІСКОВАТОВА

**РОЗВИТОК УЯВИ
В УРОЧНИЙ ТА ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС
У ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ
ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Методичні рекомендації

ОДЕСА,
ІНЦ АПН УКРАЇНИ
2003

УДК 159.922ю75 (075-8)

ББК 88.351.4я73

В 632

Рекомендовано до друку вченою радою Південного наукового центру Академії педагогічних наук України (Протокол №8. п. 4. від 14 жовтня 2002 р.)

Автор-укладач - Т.П. Вісковатова, докт. психол. наук, професор кафедри клінічної психології Інституту післядипломної освіти Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова, академік Української академії наук національного прогресу.

Рецензенти:

І.Г. Головська, канд. психол. наук, доц. О.А. Штокало - голова обласної психолого-медико-педагогічної консультації, М.З. Сарданова - учитель початкових класів СШ №69 м. Одеси.

Відповідальний за випуск - М.П. Черкасов, ст. науковий співробітник ПНЦ АПН України.

Вісковатова Т.П.

В 632

Розвиток уяви в урочний та позаурочний час у дітей із затримкою психічного розвитку: Метод. рекомендації. – Одеса: ПНЦ АПН України, 2003. – 55 с.

Деякі труднощі сприйняття дітьми навчального матеріалу пов'язані з несформованістю пізнавальної сфери, зокрема процесів уяви. Це особливо проявляється в дітей із затримкою психічного розвитку.

У пропонованих методичних рекомендаціях даються теоретичні положення про значення процесів уяви для становлення особистості молодшого школяра, наводяться приклади конкретних тем розвитку відтворювальної і творчої уяви в урочний та позаурочний час за предметом “Математика” в першому та другому класах з трирічним терміном навчання.

ББК 88.351.4я73

- © Видавництво ІЗМН Міністерства освіти України, 1996.
- © Видавництво ПНЦ АПН України, доповнене, уточнене, 2003.
- © Вісковатова Т.П., 2003.

РОЗВИТОК УЯВИ В ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Паскаль називає уяву лукавим учителем, а Гете - предтечею розуму. У цих висловлюваннях простежується тісний зв'язок уяви з мисленням. Виникнення її, як і мислення, є складовою пізнавальної діяльності, виникнення мотивується потребами особистості»

Фізіологічною основою процесу уяви є діяльність мозку, зокрема кори великих півкуль. Уява як психічний процес формується прижиттєво. Л.С.Виготський /1930/ довів, що уява розвивається в дитини поступово, бо залежить від її життєвого досвіду, і тому всі образи уяви, якими б вони химерними не були, обґрунтовуються на враженнях та уявленнях реального життя.

Учені й сьогодні не дійшли єдиної думки про час пробудження уяви, називаючи вік від 3.5 до 5 років. М.С.Мухіна /1975/ вважає, що зародження уяви пов'язане з раннім дитинством, коли виявляється знакова функція свідомості і дитина оволодіває функціями заміщення, тобто від 2-х до 3-х років. О.М. Дяченко /1986/ вважає, що перші прояви уяви виникають у дитини до 2,5-3 років. Адже "саме в цьому віці дитина починає діяти в ситуації з уявленими предметами. Виникає це передусім у грі" /с. 16/.

У цей період уява пов'язана з обіграванням предметів, тому ігри тривають недовго, приблизно 10-15 хвилин. Фантазія малюка ще нестійка, відсутнє підпорядкування визначеному завданню, спостерігається невміння керувати своїми ідеями.

Виникнення в дитини в переддошкільний період здібностей до рольової гри, а потім сюжетно-рольової, сприяють розвиткові фантазії і творчості.

Уява особливо яскраво виявляється в дітей шестирічного віку. Поряд з подальшим розвитком

мимовільних форм, характерних для ранніх періодів розвитку уяви, довільна уява виявляється як якісно новий ступінь цього процесу, Вона стає цілеспрямованою, підвищується її стійкість.

Деякі науковці стверджують, що уява дитини багатша, за уяву дорослої людини. Однак Л.С. Виготський у 1930 році писав, що "уява в дитини не багатша, а ніж у дорослої людини, але і не бідніша, вона відрізняється глибокою своєрідністю" (с.27). Ця своєрідність виявляється у прагненні дитини дотримуватися правди поведінки в житті і водночас у періодичних "відльотах" дитячої фантазії від реальності. Таке коливання пов'язане з тим, що дитина, за Л.С.Виготським, не знає основних закономірностей об'єктивного життя і тому легко порушує життєву реальність.

Уява дитини 6-7 років має репродуктивний характер. Удосконалюється і розвивається репродуктивна уява в молодшому шкільному та підлітковому віці.

У підлітковому віці триває розвиток довільних форм уяви, які допомагають дитині не тільки яскравіше зображувати матеріал, що вивчається, а й глибше пізнавати навколишній світ, робити парші спроби перетворення його на основі активної творчості під керівництвом дорослих. Однак соціальна незрілість підлітків часто заважає здійсненню їхніх бажань.

Фантазії періоду раннього юнацтва можуть бути здійснені за умов опори на реальну дійсність і сформованість усіх видів пізнавальної діяльності.

У доступній нам літературі свідчень про особливості уяви в дітей із затримкою психічного розвитку ми не знайшли. Однак слід уважати, що виявлені дослідженнями негативні зміни в розумових процесах, а також бідний словарний запас (Т.В.Егорова, 1973; Є.В.Слепович та ін.)

неодмінно спричиняються до низького рівня сформованості процесів уяви, як репродуктивної, так і творчої.

Літературний аналіз свідчить про фрагментарність корекційної роботи з цієї категорією дітей (О.Д. Забрамна, 1988; Т.П.Свистунова, 1990 та ін.).

Висловлене стало підставою для проведення дослідження в цій галузі.

ВІДОМІ ШЛЯХИ КОРЕКЦІЇ НА УРОКАХ ТА В РЕЖИМІ ПОДОВЖЕНОГО ДНЯ ПРОЦЕСУ УЯВИ В ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Уява тісно пов'язана з мисленням. Як і мислення, уява виникає в тих випадках, коли необхідно знайти нові рішення, тобто в певних проблемних ситуаціях. У будь-якій проблемній ситуації існують дві системи передбачення свідомістю результатів будь-якого виду діяльності: організована система образів (уявлень) і організована система понять (О.В. Петровський, 1986).

У сучасній психолого-педагогічній літературі йдеться про те, що розвиток процесів уяви тісно пов'язаний із розвитком мислення. Це зумовлено тим, що, формуючи пізнавальну сферу, ми передусім розвиваємо мислення дитини, навчаємо її свідомого засвоєння знань про довкілля умінь застосовувати ці знання у практичній діяльності. Іншими словами, мисленнєва діяльність непередбачає вміння встановлювати певні відношення в навколишній дійсності, як-от: відношення частини до цілого, взаємовідношення предметів чи одного предмета і серії інших предметів тощо. З іншого боку, розвиток уяви розглядається як організована система понять, що й поєднує її з мисленням (О.В.Петровський, 1986; Т.П.Свистунова, 1990 та ін.)

У доступній нам літературі є свідчення про розвиток процесу уяви як організованої системи понять, але не як системи образів чи уявлень. Так О.Апракіна (1975) зазначила, що поняття "музика" формує відтворювальну уяву, тобто образи, які виникають при сприйнятті музичного твору, відображують зв'язок із дійсністю, тобто з тими поняттями, які сформувалися в дитини у процесі її життя. Н.Н.Подд'яков (1988) ураховує, що нині суттєву увагу приділяють проблемним методам навчання з метою розвитку творчого мислення дітей. На наш погляд, автор об'єднує в одне ціле мислення і розвиток уяви, поєднує, а не розмежовує розвиток системи понять як формування мислення, і системи образів та уявлень як формування уяви. При визначенні в дитини наявності пошукової діяльності при вирішенні проблемної ситуації, автор відзначає сформованість лише процесів мислення і нічого не говорить про рівень сформованості процесів уяви, необхідних для вирішення тієї чи іншої проблемної ситуації.

Деякі науковці вважають, що уява необхідна при визначенні свого ставлення до навколишнього, до способу виконання корисної діяльності, однак сам процес уяви розглядають як складову мислення (М.С.Бурно, 1989).

Відомий педагог-новатор Б.Н.Нікітін (1991) констатує, що сучасне навчання розвиває в дітях тільки здібності, які реалізуються, а більш складні й важливі - творчі здібності, тобто відтворювальну чи творчу уяву, полишають "напризволяще" і здебільшого утримують на низькому рівні. На його думку, це наша слабкість і наша біда, особливо зараз, коли гласність відкрила масу проблем і вимагає виявлення саме творчих здібностей, без яких неможливо здійснювати реальну перебудову і рухати вперед науку, техніку, надто суспільне життя. Він уважав, що кожному здорову дитину можна зробити і творчо

розвинутою, пропонуючи для цього ігри, спрямовані не розвиток відтворювальної та творчої уяви. Проте автор синтезує творче мислення і творчу уяву, а в деяких завданнях творчу уяву замінює на різноманітні види мислення: пропонуючи ігри "нового типу", які моделюють творчий процес. Він має на увазі, на наш погляд, ігри, як і сприяють розвиткові мислення, творчого інтелекту.

В.Н.Белов (1992) наводить дані про те, що більшість іграшок передбачають не розвиток видів уяви, а формування в дітей агресивності, байдужості до оточення. Автор стверджує, що за умов прогресуючого дефіциту зростає комерція на дитячих душах. Магазини іграшок з місць, де можна було б знайти підживлення для творчості, перетворилися на арсенали дитячих озброєнь. Головне завдання цих засобів –сприяти розвиткові творчого потенціалу, творчого інтелекту - давно втрачене. Поширюється ненав'язлива, а тому вкрай небезпечна, пропаганда кольту сили. Розум, творчість, фантазія спрямовані на руйнацію, а не на творення. Автор убачає причину такого становища в низькій культурі не тільки виробництва, але й суспільства загалом.

Зазначимо, що в доступній нам літературі не виділені конкретні шляхи розвитку уяви як одного із процесів пізнавальної сфери.

Таким чином, аналіз даних літератури за всіма параметрами, свідчить, що рівень сформованості уяви відіграв суттєву роль у позитивному ставленні учня до пізнавальної діяльності незалежно від рівня його психічного розвитку. Водночас автори практично не торкаються питань розвитку власне уяви як одного із процесів пізнавальної сфери. Відомості з цього питання уривчасті й фрагментарні.

Практично відсутні дані щодо розвитку відтворювальної і творчої уяви в дітей із затримкою

психічного розвитку, а також шляхів її корекції в урочний та позаурочний час.

Саме це спонукало нас до вивчення можливостей формування відтворювальної творчої уяви в дітей із затримкою психічного розвитку, яка сприяє підвищенню рівня сформованості не тільки мислення, а й інтелекту загалом, яка зумовлює інтерес до процесу навчання, до окремих предметів, що включені в цей процес.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УРОЧНОГО ТА ПОЗАУРОЧНОГО ЧАСУ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ПРОЦЕСІВ УЯВИ

Здійснений нами аналіз даних літератури, сучасних навчальних програм, а також спостереження за учнями масових шкіл дозволили зробити такі висновки.

Нині в сучасних школах має місце прагнення підвищувати теоретичний рівень школярів, у зв'язку з чим значно розширюється обсяг навчальних програм. Це, у свою чергу, спричиняє перевантаження учнів як у фізичному, так і в розумовому плані, збільшення серед них кількості таких, які не встигають, особливо на початкових етапах навчання.

В основі зростання кількості учнів, які не встигають, лежить, відставання в засвоєнні шкільної програми. Це відбувається через незбіг вимог, які пред'являються до пізнавальної діяльності учнів, з реально досягнутим рівнем розумового розвитку, та їхніх потенційних можливостей, які найчастіше виявляються значно нижчими за середньовікові.

Зниження середньовікового рівня розумового розвитку може бути наслідком негативних відхилень у психічному розвитку дитини. Форми цих відхилень різноманітні. Найчастіше зустрічається в масовій загальноосвітній школі

відставання в розвитку пізнавальної сфери. Ця форма має декілька ступенів.

Перший являє собою незначне відставання від норм психічного розвитку в одній будь-якій якості або виді процесів пізнавальної сфери й уваги.

Другий ступінь, який розглядається як схильність до затримки психічного розвитку, має більш чітко, ніж на попередньому ступені, виявлене відставання в одному виді або якості пізнавального процесу.

Третій ступінь - це затримка психічного розвитку, що діагностується у випадку несформованості якоїсь однієї психічної функції пізнавальної сфери і уваги або однієї з цих якостей, видів у кожному пізнавальному процесі.

Глибокий ступінь затримки психічного розвитку визначається у випадку несформованості майже всіх властивостей уваги і процесів пізнавальної сфери. Цей ступінь являв собою граничний стан між нижніми межами норм психічного здоров'я і розумовою відсталістю у формі олігофренії.

Всі перелічені ступені відхилення негативної форми в психічному розвитку можуть спостерігатися водночас у будь-якому класі початкової школи, Корекція їх може здійснюватися в декількох напрямках. Одним з найперспективніших, з нашого погляду, напрямів є проведення занять корекційної спрямованості як в урочний час, так і в режимі подовженого дня. Проведення в цих двох режимах занять є єдиною системою, однією із складових якої є урок.

Особливість побудови уроку корекційної спрямованості полягає в наступному.

1. Урок має дві мети; педагогічну та психологічну. Педагогічна передбачає виконання навчального завдання, яке відповідає програмному матеріалові. При цьому виключаються "розвивальне" та "виховне" завдання, як такі,

що дублюють головну мету: навчаючи дитину ми її розвиваємо. Водночас професійна підготовленість учителя до уроку, манера його поведінки на уроках і на перерві, а також у позанавчальний час самі по собі є виховним чинником, оскільки дитина передусім виховується ділом, а не словом. Слід зазначити, - що, навчаючи дитину традиційними методами, учителі, які люблять свою справу, домагаються значних успіхів. Проте фізіологічна "ціна" такого успіху завжди є високою як для учня, так і для самого вчителя.

Педагогічна мета реалізується за загально прийнятою програмою для початкової школи з трирічним терміном навчання. Проте при необхідності можливий по окремих темах перехід на програвш, які розраховані на Чотирирічний термін навчання. Кількість годин, що відводяться на вивчення тем, визначається реальною потребою.

Психологічна мета має два завдання: систематичний розвиток на кожному уроці будь-якого конкретного процесу пізнавальної сфери чи його окремої властивості, виду і зниження фізіологічної "ціни" навчання. Психологічна мета може бути єдиною протягом робочого дня або ж змінюватися на кожному уроці.

2. Реалізація психологічної мети в урочний час відбувається у формі сюжетно-дидактичної гри. Сюжетно-дидактична гра - це двоактовий процес, перша частина якого являє собою певний сюжет /сценарій/, побудований на навчальному програмному матеріалі. Він може проходити через увесь урок, бути фрагментом чи невеличким крапленням у головну канву уроку. При цьому чим молодша за віком дитина /1-2 класи/, тим частіше використовується сюжетна побудова. Друга частина - використання у процесі уроку ігор корекційної спрямованості, органічно вписаних у сюжет уроку. Вони можуть використовуватися як додаткові завдання в разі,

коли дитина раніше визначеного часу впоралася з основними завданнями, чи як друга фізкультхвилинка.

В основі використання рухомих і настільних ігор корекційної спрямованості лежать процеси інтеріоризації та екстеріоризації практичних дій. Ефективність корекційної роботи тим вища, чим молодшою за віком дитина.

3. Сюжетно-дидактична гра має ще одне завдання - зміцнення соматичного стану учнів. Воно здійснюється на уроці у формі фізкультпауз. Діти з відставанням у психічному розвитку відрізняються від своїх однолітків соматичною ослабленістю. Тривале сидіння викликає застійні явища в системі кровообігу, зменшується приплив кисню в головний мозок, що сприяє виникненню явищ гіпоксії: сонливість, головні болі, кволість, апатія тощо. Наша система пропонує проведення на уроці двох фізкультпауз через кожні 10 хвилин уроку. Перша фізкультпауза являє собою безпосередні вправи з фізичної культури, а друга - сюжетно-рольові ігри, які дають можливість повільно рухатися по класу, відпочити, змінивши вид діяльності, виявити особисте "Я".

Велике значення в корекційній роботі відводиться таким завданням, як складання і відгадування ребусів, кросвордів, чайнвордів, анаграм, задач на конструктивну діяльність. Домашнє завдання має творчий характер: вимагає застосування тих психологічних функцій, над розвитком яких працювали в навчальний час.

УРОКИ І ПОЗАКЛАСНІ ЗАХОДИ ДЛЯ КОРЕКЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTI

Перший клас

Наводимо приклад використання сюжетно-дидактичної гри на уроці корекційної спрямованості з предмета

"Математика" і позакласного заходу, де в грі застосовуються розвинута відтворювальна і творча уява.

УРОК З МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ "КВАДРАТ. РОМБ"

Педагогічна мета: ознайомлення дітей з квадратом і ромбом.

Психологічна мета: розвиток репродуктивної уяви, процесів аналізу і синтезу.

Хід уроку.

I. Актуалізація опорних знань

1. Організація учнів

Вчитель. Діти, сьогодні нас запросили до гостей мешканці чудової країни. Щоб дізнатися, як називається ця країна, нам треба відгадати шараду:

1-а частина слова - набір літер Г, Є, О;

2-а частина слова – те, чим міряють ваш ріст (метр);

3-я частина слова – ім'я дівчинки (Ія).

Хто вже здогадався, як називається ця країна?

Учні. Геометрія.

Вчитель. Що ми повинні взяти з собою в подорожування цією країною?

Учні. Лінійку, олівці, набір геометричних фігур.

2. Повторення теоретичного матеріалу

Вчитель. В якому місті цієї країни ми вже були?

Учні. В місті Трикутників, на острові Кутів.

Вчитель. З якою цифрою товаришують трикутники? Чому? *Учні.* З цифрою 3, бо в них всього по три: три кути, три вершини, три сторони.

Вчитель. З якими трикутниками ми ознайомилися?

Учні. З прямокутними і непрямокутними.

Вчитель. Намалюйте на дошці прямокутний і непрямокутний трикутники. Як перевірити, прямий то кут чи ні?

Учні. Прикласти листівку або зошит.

3. Каліграфічна хвилинка

Вчитель. Сьогодні ми побуваємо в іншому місті країни Геометрії. Його мешканці також дуже товаришують з однією цифрою. Спробуйте відгадати, яка це цифра. Заплющіть очі і уявіть собі, що ви пишете цю цифру разом зі мною.

Ставимо крапку на верхній стороні клітини дещо правіше середини. Опускаємо похилу лінію дещо нижче середини клітини. Не відриваючи руки, проводимо горизонтальну лінію майже до правої сторони клітини. Тепер ставимо крапку на правій стороні клітини нижче верхнього правого кута і проводимо похилу лінію до нижнього боку клітини.

Покажіть на віялі, яка це цифра. Молодці! Всі правильно відгадали - це цифра ЧОТИРИ. Відкрийте зошити, відступіть три клітинки вниз від попередньої роботи і напишіть рядок четвірок.

Під час роботи дітей звучить музика П.І. Чайковського із циклу "Пори року".

4. Визначення мети і завдання уроку. Мотивація навчальної діяльності

Вчитель. Хто вже здогадався, як називається місто, в якому ми перебуваємо?

Учні. Місто Чотирикутників.

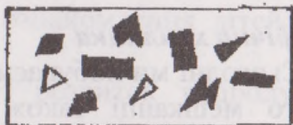
Вчитель. Як ви гадаєте, які фігури можна назвати чотирикутниками?

Учні. Фігури, в яких 4 кути, 4 сторони і 4 вершини.

Вчитель. Але з одним із мешканців цього міста ми вже знайомі. Хто ж це?

Учні. Прямокутник.

Вчитель пропонує дітям вибрати серед даних фігур прямокутники і довести, що це і є прямокутники.

Вчитель. Сьогодні на нас чекає зустріч з іншими мешканцями міста Чотирикутників. Разом з нами подорожуватиме песик, якого звать Куточок, Він прилетів до нас на повітряних кульках.

Вчитель відкриває дошку, на якій прикріплені повітряні кульки. До однієї з кульок прив'язаний аркуш. Куточка немає.

Вчитель. (Читає листа): "Куточок потрапив у бурю і розсипався. Допоможіть нам його зібрати. Мешканці острова Кутів".

Вчитель. Давайте допоможемо друзям...

5. Лібча подумки

Вчитель. Зможе зібрати Куточок той, хто вміє рахувати до 10. Давайте порахуємо. А щоб нам було легше, уявімо собі, що ми гриби, які з кожним рахунком стають дедалі вищими.

Діти присідають, хором рахують і на рахунок 10 піднімаються на повний зріст.

Вчитель. А тепер за грибочками прийшли грибники, і грибки поховалися від них у траву.

Діти рахують від 10 до 1 і на рахунок 1 повністю присідають.

Вчитель. А тепер я називаю число, і той, кому я кину м'ячик, назве число, яке йде за даним. (Вчитель називає числа 2, 5, 3, 8). Тепер назвіть попереднє число. (Вчитель називає числа 7, 10, 2, 6).

Вчитель. Яке число більше 5 або 7? /4 або 2?/. На скільки більше? Яке число менше 3 або 6? /7 або 8?/. На скільки менше?

Вчитель. Молодці! Ви дуже добре рахуєте і тому легко зберете Куточок. Адже він складається з 10 геометричних фігур. Причому трикутників та чотирикутників порівну. Скільки трикутників? Чотирикутників?

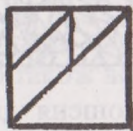
Учні. П'ять трикутників і п'ять чотирикутників.

II. Формування нових знань і способів дій

1. Підготовка до сприйняття нового матеріалу

Вчитель. Отже, відправляємося на пошуки Куточка. Першу його фігуру ми повинні зібрати з частин, які лежать у конверті. Це чотирикутник, якому дуже хочеться з вами потоваришувати. Йому дуже сподобалося, як ви рахуєте.

Діти збирають квадрат з окремих частин.

Яку фігуру ми маємо?

Учні. Прямокутник.

Вчитель. Подивіться уважно, що є особливістю цього прямокутника?

Учні. У нього всі сторони - однакової довжини.

2. Пояснення нових знань і способів дій

Вчитель. Такий прямокутник має своє ім'я - **КВАДРАТ**.

Вчитель пропонує дітям подивитися квадрати з паличок на робочих місцях.

Вчитель. Подивіться навколо себе і скажіть, де ви бачите квадрати.

Учні. Бокові дошки, клітинки на дошці, в зошитах, на кубиках, на гумці.

Вчитель. Відступіть від рядка з цифрами на одну клітинку вниз від полей, одну клітинку вправо і намалуйте квадрат з чотирьох клітин. Хто покаже біля дошки, як намалувати такий квадрат? Розмалуйте квадрати в зошитах найулюбленішим кольором.

Вчитель. А зараз давайте подивимось, що ми знайдемо біля другої повітряної кульки. Подивіться, пустотливе кошеня гралося з клубком ниток і зовсім у цих нитках заплуталося. Давайте допоможемо йому виплутатися. Знайдіть кошеня.

На дошку вивішують плакат із завданням.

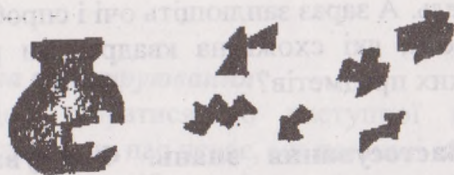

Вчитель. Молодці! Кошеня дякує вам за допомогу і бажає подарувати вам двох мишенят, яких він сьогодні спіймав. Але подивіться на цих "мишенят"! Кого ж спіймав котик? Що це? (Два трикутники викладають на набірне полотно поряд з першою знайденою фігурою - квадратом.)

Учні. Трикутники!

Вчитель. Але наше кошеня, доки гралося з нитками, розбило вазочку, і зараз треба знайти потрібної форми шматочок, щоб вона знову стала цілою.

На дошці - плакат-завдання.

Вчитель. У вазочці ми знайдемо ще дві фігури. Це чотирикутники - близнюки. Вони зовсім однакові. Всі сторони в них мають однакову довжину, але це не квадрати. Спробуймо скласти такі чотирикутники з паличок. Скільки паличок потрібно для обох цих фігур?

Учні. Вісім паличок, бо це чотирикутники, а у кожного чотирикутника чотири сторони.

Вчитель. Чим же ці фігури відрізняються від квадратів?

Учні. У квадратів усі кути прямі, а в цих фігурах - непрямі.

Вчитель. Такі чотирикутники називаються ромбами. Один ромб і другий - також ромб. Намалуйте в зошитах поряд з квадратом одного з братів - ромбів. Хто хоче намалувати ромб на дошці?

Кілька дітей малюють на дошці ромби. Решта - в зошитах.

Вчитель. А квадрат можна назвати ромбом?

Учні. Можна. В нього також всі сторони однакові.

3. Первинне закріплення

Вчитель. Знайдіть на малюнку квадрати і ромби. Завдання - на дошці.

Вчитель. А зараз заплющіть очі і спробуйте уявити собі всі предмети, які схожі на квадрат чи ромб. Хто назве більше таких предметів?

III. Застосування знань. Формування вмінь та навичок

1. Складання ти рішення прикладів

Вчитель. Скільки фігур ми вже знайшли?

Учні. П'ять!

Вчитель. Яких фігур більше? Наскільки більше?

Учні. Чотирикутників на один більше, ніж трикутників.

Вчитель. Що потрібно зробити, аби трикутників стало стільки ж, скільки чотирикутників?

Учні. Додати один трикутник.

Вчитель. Який приклад можна навести?

Учні. Три додати один буде чотири.

Вчитель. Записує на дошці приклад $3+1=4$ і пропонує дітям записати цей приклад у зошити.

Вчитель. Що потрібно зробити, щоб чотирикутників було стільки ж, скільки й трикутників?

Учні. Один чотирикутник забрати.

Вчитель. Який приклад можна навести?

Учні. Від трьох відняти один - буде два.

Вчитель записує приклад на дошці, учні - в зошитах.

Вчитель. Складіть такі приклади на додавання, щоб відповідно було найулюбленіше число чотирикутників - "4".

Діти складають приклади: $2+2=4$, $1+3=4$.

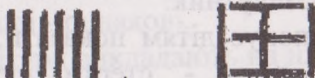
Вчитель. А тепер з цими ж числами наведіть приклади із знаком "мінус".

Діти наводять приклади: $4-2=2$, $4-3=1$.

Вчитель заносить усі приклади на дошку, а діти - у зошити.

2. Завдання на конструювання

Вчитель. Щоб дібратися до наступної кульки й дізнатися, яке завдання на нас чекає, ми повинні переплисти річку. Для цього нам потрібен пліт, який ми побудуємо з паличок. Відрахуйте шість однакових паличок і складіть з них пліт з чотирьох квадратів.

3. Фізхвилинка

4. Гра "Чарівні перетворення"

Вчитель. На плоту ми перепливли річку, знайшли ще одну кульку й опинилися на галявині геометричних перетворень. Послухайте, яка трапилась історія.

Жили собі два брати;

Трикутник з Квадратом.

Старший – квадратний,

Добродушний, приємний.

Молодший – трикутний,

Завжди незадоволений.

Почав запитувати Квадрат:

"Чому ти сердишся, брате?"

Той кричить йому: "Дивись,

У мене кутів лише три.

В тебе - всі чотири.

Ти повніший за мене і ширший.

Тут спала ніч, і до брата.

Наштовхуючись на стовбури,

Молодший вилазить крадькома

Стинати старшому кути.

Але вранці молодший брат \

Страшній помсті був не радий,
Подивився він: нема Квадрата,
Занімів... Стояв без слів...
От так помста! Зараз. У брата
Вісім новеньких кутів!

Вчитель. На яку фігуру перетворився Квадрат?

Учні. На восьмикутник.

Вчитель пропонує дітям показати, як молодший брат зрізав квадрату кути - стерти кути квадрата, який намальований на дошці, і підрахувати, скільки кутів тепер вийшло.

Вчитель. Як з квадрата зробити п'ятикутник?

Учні. Зрізати одного кута.

Вчитель. Яка фігура вийде, якщо зрізати у квадрата три кути?

Учні. Семикутник.

Вчитель. Якщо зрізати у трикутника два кути? Всі три?

Учні. П'ятикутник, шестикутник.

Вчитель. А зараз спробуйте, перетворити цей трикутник на чотирикутник.

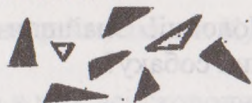

Вчитель. Ця фігура - один із чотирикутників, які ми шукаємо. Скільки залишилося знайти чотирикутників? Трикутників?

Учні. Один чотирикутник і три трикутники.

5. Знаходження фігур

Вчитель. Знайти ми зможемо біля цієї кульки. Подивіться уважно на малюнок і знайдіть два однакових трикутники. На дошці - малюнок:

Вчитель. А зараз на цьому ж малюнку знайдіть ще один трикутник. У нього одна сторона дуже маленька, зовсім коротенька, а дві інші - однакові.

Всі знайдені фігури викладають на набірне полотно.

Вчитель. Напевно, ми вже зможемо зібрати Куточок?

Учні. Ні, однієї фігури не вистачає.

6. Складання квадрата з трикутників

Вчитель. Справді, один квадрат нам так і не поталанило знайти. Але не біда, нам допоможуть наші друзі - трикутники. Подивіться, з яких двох трикутників можна скласти квадрат?

Які це повинні бути трикутники?

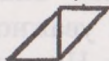
Учні. Прямокутні, бо у квадрата кути прямі.

Вчитель. А ще що важливо?

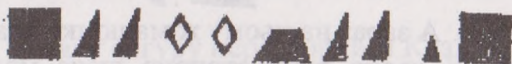
Учні. Щоб у цих трикутників дві сторони були однакові, тому що у квадрата всі сторони однакові.

Вчитель. Складіть квадрат з цих трикутників. Яку фігуру ще можна з них скласти?

Діти складають з даних трикутників різні фігури.

Вчитель. Молодці! Знайшли всі фігури. Але як нам зараз скласти з них собаку?

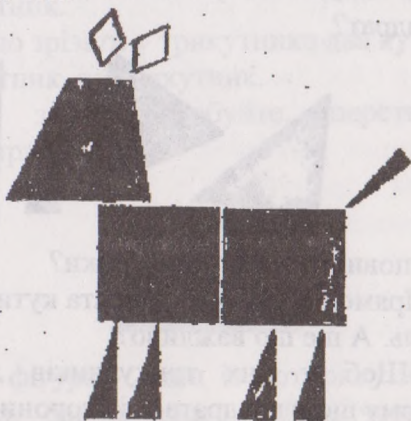

7. Складання Куточка зі знайдених фігур

Діти розмірковують: в собаки чотири ноги - це буде чотири однакові фігури. Добирають ці фігури: ▲ ▲ ▲ ▲

Два вуха - дві однакові фігури: ◇ ◇ одна голова - добирають фігуру, не подібну до решти. З двох фігур, які залишилися (■, ■), додають тулуб. І остання фігура - ▲ - хвіст.

Збирають Куточок.

8. Підбиття підсумків уроку

Вчитель. Діти! Куточок та всі мешканці Острова Кутів дякують вам за допомогу, їм дуже сподобалось, як ви працювали. Особливо задоволені вами мешканці міста

Чотирикутників, з якими ми сьогодні познайомилися. Давайте пригадаємо, як їх звать.

Учні. Квадрат і ромб.

Вчитель. Покажіть квадрати, які є в Куточка. Доведіть, що це квадрати.

Учні. Це квадрати, бо в них всі сторони однакові й кути всі прямі.

Вчитель. Як ще можна назвати квадрати?

Учні. Прямокутники - в них всі кути прямі. Чотирикутники - в кожного з них 4 кути, 4 вершини, 4 сторони.

Вчитель. А зараз покажіть ромби. Чому ви показали й квадрати?

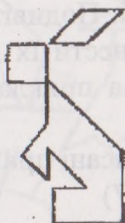
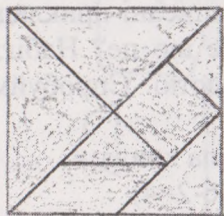
Учні. Тому, що у квадратів всі сторони однакові, а ромби - це чотирикутники з рівними сторонами.

Вчитель. Отже, квадрати - це і чотирикутники, і прямокутники, і ромби. Ось скільки в них назв! Діти, квадратам ви так сподобалися, що вони не бажають з вами розлучатися. Кожний з них обрав собі друга серед вас і бажає щось сказати своєму другові.

Кожна дитина отримала конверт з грою "Танграм". Декілька учнів читають, що їм "сказали" квадрати.

Вчитель. Але ці квадрати не прості, а чарівні. З частин їх можна скласти різні предмети. Наприклад, ось такого зайчика.

На дошці - фігура: силует зайця.

Вчитель разом із дітьми викладає з частин гри силует зайця.

9. Домашнє завдання

Вчитель. Вдома ви самі пригадайте і складіть різноманітних тварин із частин свого чарівного квадрата. А на наступному уроці ознайомте нас із ними. Бо й Куточкові буде веселіше, коли в нього з'являться нові друзі - такі самі, як і він, - геометричні. На того, хто пригадав найцікавіші і найкрасивіші фігури, на наступному уроці чекає сюрприз.

ФРАГМЕНТ УРОКУ З МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ "ЧИСЛО І ЦИФРА 8"

Педагогічна мета: ознайомити дітей з числом 8, навчити писати цифру 8.

Психологічна мета: розвиток репродуктивної уяви.

I. Актуалізація опорних знань

1. Гра "Віднови приклад"

Вчитель. Сьогодні один із морських мешканців ознайомить нас з новим числом. Для цього він запросив нас до себе в гості. Давайте вирушимо до моря. Заплющіть очі і уявіть собі, що ви знаходитесь на березі моря. /Звучить музика./

Відкрийте очі. Подивіться, на піску записані приклади. Ми повинні перенести їх до зошитів. Але що це? Набігла хвиля і ... витерла приклади майже повністю. Спробуймо відновити їх.

На дошці записані приклади, які витерла хвиля:

$2+5=7$	$(2+5=7)$	$6-2=4$	$(6-2=4)$
$4-4=0$	$(4-4=0)$	$3+3=6$	$(3+3=6)$
$5+2=7$	$(5+2=7)$	$3-1=2$	$(3-1=2)$

2. *Вчитель.* Зараз ми з вами скажемо чарівне слово, перетворимося в рибок і трохи поподорожуємо морем. Чарівне слово ви почуєте, коли відгадаєте ребус. Це слово - назва одного з морських мешканців.

На дошці – плакат з ребусом.

Вчитель. Хто вже знає чарівне слово? Яке це слово?

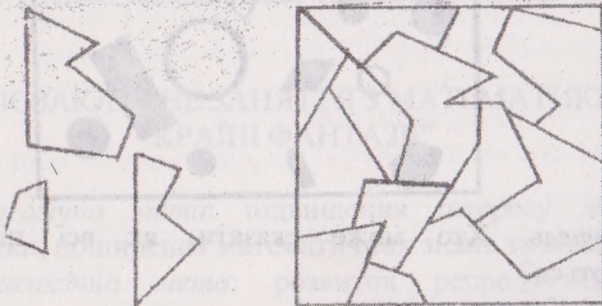
Учні. ТРИТОН.

3. *Вчитель.* Отже, рибки, вирушаємо в дорогу. Але озирніться: за нами женеться кровожерлива акула. Ця акула дуже полюбляє рибок, але не дуже шанує математику. І щоб врятуватися від неї, нам потрібно перетворитися на цифри.

Кілька дітей біля дошки зображують будь-яку цифру, решта відгадує, хто яку цифру зображує.

4. *Вчитель.* Ось ми біля дверей будинку, до якого нас запросили. А щоб вони відчинилися, ми повинні знайти ключі.

Пропонується завдання на відшукування пари однакових фігур, одна з яких задана, а друга знаходиться серед багатьох інших частин дверей будинку.

ФРАГМЕНТ УРОКУ З МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ "КОЛО. ОКРУЖНІСТЬ"

Педагогічна мета: ознайомлення дітей з окружністю, КОЛОМ.

Психологічна мета: розвиток репродуктивної уяви.

II. Формування нових знань та способів дії

1. Підготовка до сприйняття нового матеріалу

Вчитель. Заплющьте очі і уявіть собі, що ви знаходитесь у цирку. Пригадайте, кого ви бачили на арені цирку і хто вам найбільше сподобався.

Кілька дітей розповідають про свої враження про цирк.

Вчитель. Отже, хто вам найбільше сподобався?

Учні. Клоун!

Вчитель. Сьогодні до нас завітав клоун Тяпа. Але подивіться, він так розвеселився, що розсипав усі гудзики зі свого костюму. Давайте допоможемо йому зібрати їх. Для цього вам потрібно вибрати на малюнку всі фігури, які не мають жодного кута.

На дошці - плакат із завданням.

Вчитель. Хто може сказати, як всі ці фігури називаються?

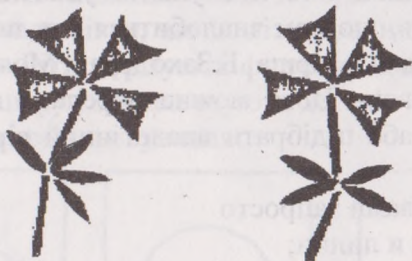
Учні. Круги.

2. Пояснення нових знань

Вчитель. Як називається майданчик, на якому відбуваються всі циркові вистави? Якої він форми?

Учні. Манеж (Арена цирку). Кругла.

Вчитель. Давайте ми з вами зараз влаштуємо циркову виставу. Складемо манеж із частин цих двох квіток.

Вчитель нагадує, що манеж цирку має круглу форму, і діти збирають круг з частин квітів.

Вчитель. Згадайте, які ще предмети в цирку нагадують вам коло?

Учні. Колеса велосипедів, тарілки та кільця жонглера, обручі.

ПОЗАКЛАСНЕ ЗАНЯТТЯ З МАТЕМАТИКИ “В КРАЇНІ ФАНТАЗІЇ”

Педагогічна мета: підвищення інтересу дітей до математики, поширення математичних знань та вмінь.

Психологічна мета: розвиток репродуктивної та творчої уяви, уваги.

Зміст і хід заняття

Вчитель. Сьогодні ми з вами побуваємо в незвичайній країні. В ній відбуваються різні дива, бо в цій країні - добрі чародійники, Це вони запросили нас до себе на гостини. Це країна Фантазілія. Ось послухайте уважно вірш про цю країну і скажіть, що нам знадобиться для подорожі по ній. Наводимо приклад вірша Б.Заходера “Моя Вообразилія” російською мовою. Його можна передати прозою українською мовою, або підібрати аналогічний вірш українських авторів:

Болтают с вами запросто
Настурции и лилии;
Умеют львы космытые
Скакать верхом на палочке,
А мраморные статуи
Сыграют с вами в салочки!
Ура. Вообразилія,
Моя Вообразилія!
У всех, кому захочется,
Там вырастают крылья;
В моей Вообразиліи,
В моей Вообразиліи –
Там царствует фантазія
Во всем своем вселилии;
Там все мечты сбываются,
А наши огорчения
Сейчас же правращаются
В смешные приключения!

Вчитель. Що нам потрібно, аби потрапити до цієї країни?

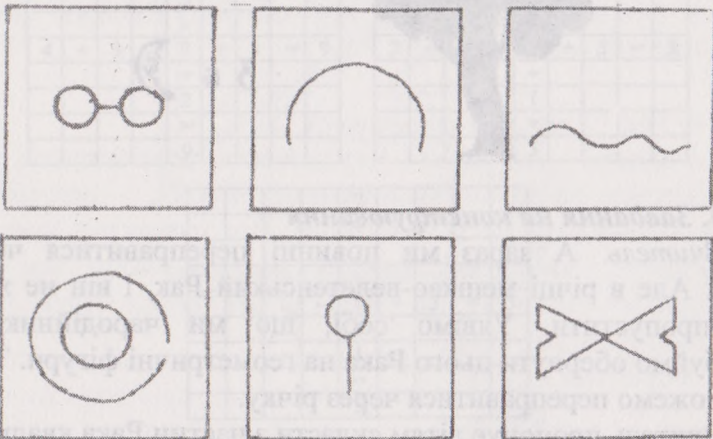
Учні. Вміти фантазувати.

1. Гра "Домалюй"

Вчитель. Подивіться уважно на ці фігурки. Скажіть, що вони нагадують? Подумайте і домалюйте деталі. Нехай буде якомога цікавіше. А ваші малюнки будуть перепусткою до країни Фантазилії.

Дітям видають ножиці, клей та три великих аркуші паперу. Зображення фігур, що їх діти повинні домалювати, подають окремо. Діти вирізують фігурки, наклеюють їх на великі аркуші паперу і домальовують деталі.

Фігурки для домальовування:

Вчитель. Молодці! У вас вийшли дуже цікаві малюнки. Чарівники вами дуже задоволені. Вони охоче запрошують до своєї країни.

2. Математичні ребуси

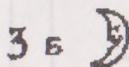
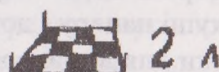
Вчитель. У країні Фантазилії все незвичайне. І на деревах можуть зростати навіть ребуси. Спробуймо ці ребуси відгадати.

Плакат із завданням - на дощі.

Вчитель пропонує дітям "зірвати" з дерева ребуси. Діти по черзі "зривають" ребуси і відгадують їх.

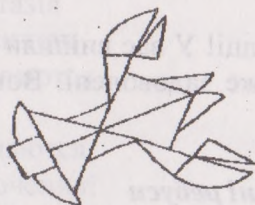
Р І А

3. Завдання на конструювання

Вчитель. А зараз ми повинні переправитися через річку. Але в річці мешкає велетенський Рак, і він не хоче нас пропустити. Уявімо собі, що ми чародійники і спробуймо обернути цього Рака на геометричні фігури. Тоді ми зможемо переправитися через річку.

Вчитель пропонує дітям скласти з частин Рака квадрат і круг.

4. Математичні кросворди

Вчитель. Зараз чародійники пропонують нам вирішити математичні кросворди. Ви повинні знайти і дописати пропущені цифри.

Дітям пропонують три кросворди. Для їх вирішення діти поділяються на три групи за бажанням. Кожна група знаходить свою цифру і повідомляє її решті учнів.

				3					
				+					
				5					
				-					
4	+	3	-	?	+	3	=	9	
				+					
				2					
				=					
				9					

				7					
				+					
				3					
				-					
7	+	1	-	?	+	3	=	5	
				+					
				1					
				=					
				5					

				7					
				+					
				3					
				-					
7	+	1	-	?	+	3	=	5	
				+					
				1					
				=					
				5					

Вчитель. Молодці! Всі правильно вирішили кросворди. А зараз пошукайте в класі предмет, схожий на цифри, які ви знайшли. В цих предметах сховані для вас наступні завдання.

Діти знаходять замок, окуляри, вказівку.

5. Цікаві задачі

Вчитель. Давайте подивимось, які задачі сховані в цих предметах.

Діти дістають з конвертів тексти задач, читають разом з учителем і вирішують їх.

1. Мурка, кішка - мишоловка,

З'їла трьох мишок у коморі.

І зараз до нірки підкралася.

Цап! Ще одна спіймалася.

Ось так Мурка! Скільки їй

Вдалося упіймати мишок?

Відповідь: Чотири.

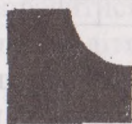
2. Летів табун гусей. Два попереду, один позаду, два позаду, один попереду. Скільки було гусей? (Відповідь: три).

3. Бублик розрізали на три частини. Скільки зробили розрізів? (Відповідь: три).

6. Гра "Уяви, що станеться"

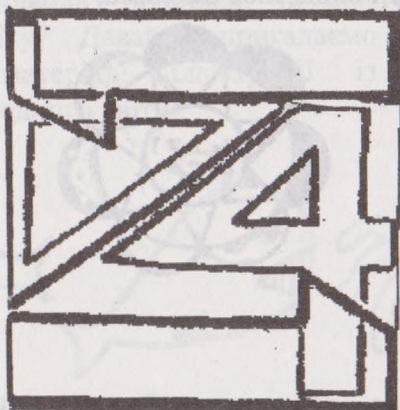
Вчитель. А зараз чародійники пропонують нам подивитися на країну Фантазилію зверху, - політати на килимі-самольоті. Ось цей килим. Він згорнутий учетверо. Подумайте, який він матиме вигляд, коли ми його розгорнемо. Наш килим знаходиться серед п'яти інших килимів. Знайдіть його.

Згорнутий килим:

7. "Знайди суму"

Вчитель. Отже, ми піднімаємося вгору на килимі-самольоті. Подивіться вниз - ви побачите чудову галявину. Якщо ви уважно подивитесь на неї, ви зможете розгледіти різні цифри. Спробуйте знайти суму чисел, що їх ви бачите на цій галявині. Плакат із завданням - на дошці.

8. Загадки

Вчитель. А зараз останнє завдання чародійників для вас. Це загадки. Послухайте уважно і відгадайте.

1. Мав чотири зуби. Кожного дня з'являється на столі, а нічого на їсть. Що це? (Виделка).

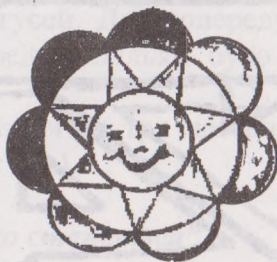
2. Цей кінь не їсть вівса, замість ніг - два колеса, сідай верхи та мчи на ньому, тільки будь вправний за кермом! (Велосипед).

3. Спинка, дошка і чотири ноги - що я загадав, скоріше назви! (Стілець).

Вчитель. Наша подорож до країни добрих чародійників - країни Фантазилії - закінчується. Чародійникам дуже сподобалось як ви впоралися з їхніми завданнями. А що вам до вподоби понад усе у Фантазилії? Чому? (Відповіді дітей).

Вчитель. Ви помітили, по чародійники давали вам не прості завдання, а математичні? Ось виявляється, якою потрібною, цікавою є наука математика. Вона потрібна не тільки нам, навіть і чародійникам. І на пам'ять про цю подорож чародійники дарують вам емблеми своєї країни - Фантазилії.

Кожній дитині видається емблема.

Другий клас

Наводимо приклад використання сюжетно-дидактичної гри на уроці корекційної спрямованості з предмета "Математика" та позакласного заходу, де використовуються ігри, що розвивають відтворювальну та творчу уяву.

ТЕМА: МНОЖЕННЯ ДВОЗНАЧНИХ ЧИСЕЛ НА ОДНОЗНАЧНІ. ПРИЙОМ МНОЖЕННЯ ДЛЯ ВИПАДКІВ ВИГЛЯДУ 23-4.

Педагогічна мета: ознайомлення з прийомом множення двозначних чисел на однозначні.

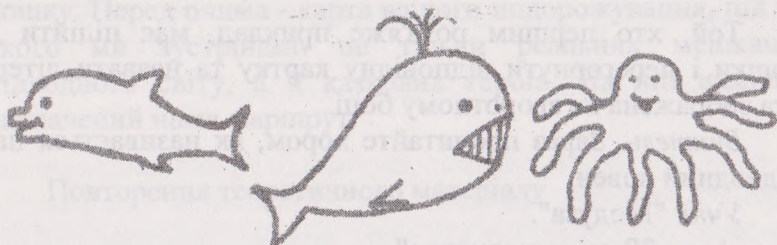
Психологічна мета: розвиток репродуктивної уяви, механічної пам'яті.

Хід уроку

I. Актуалізація-опорних знань

1. Бесіда

Вчитель. Діти, сьогодні в нас буде незвичайний і дуже цікавий урок з математики. Уявіть собі, що ми з вами вирушаємо в підводну подорож. Чи знаєте ви мешканців підводного світу? Давайте пригадаємо і назвемо їх. (Додатковий матеріал: ілюстрації із зображеннями мешканців підводного світу).

Вчитель. Чудово, я бачу, ви добре знаєте мешканців підводного світу.

2. Усний рахунок

а) цікаві задачки

Вчитель. А зараз послухайте і розв'яжіть цікаві задачки:

1. Скільки очей у морського їжака, якщо в нього на три ока більше, ніж у звичайного лісового?

2. Тулуб японського гігантського краба має довжину 60 см, а в краби-горошини о розміром тіла 2 см. У скільки разів тулуб в гігантського краба більше, ніж у краба-горошини?

Вчитель. Молодці, задачки були розв'язані швидко, а найголовніше - правильно.

б) гра "Розшифруй"

Вчитель. Як ви гадаєте, на чому ми вирушимо у підводну подорож?

Учні. На підводному човні.

Вчитель. Наш підводний човен має цікаву назву. Але вона зашифрована. І розшифрувати її можливо лише тоді, коли будуть розв'язані приклади, запропоновані на картках. /Картки прикріплені до дошки./

$20 \cdot 3$	$(6+4) \cdot 5$	$6 \cdot (30 \cdot 26)$	$40 : 2$	$42 : 45 \cdot 9$	$2 \cdot 50$
М	Е	Д	У	З	А

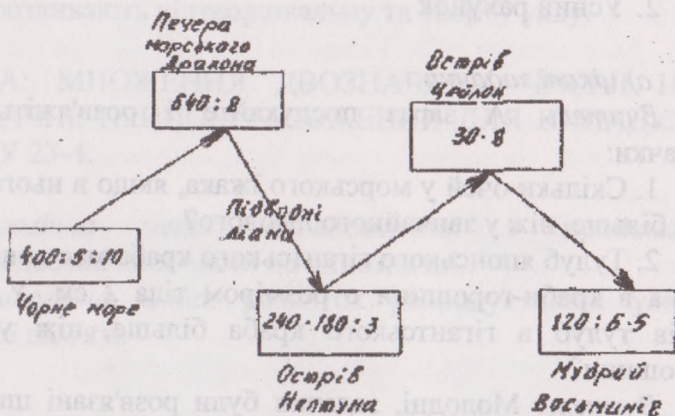
Той, хто першим розв'яже приклад, має підійти до дошки і перегорнути відповідну картку та назвати літеру, яка зображена на зворотному боці.

Вчитель. Зараз прочитайте хором, як називається наш підводний човен.

Учні. "Медуза".

в) гра "Визнач маршрут"

Вчитель. І осяянне, що нам залишилось зробити перед занурюванням під воду, - це визначити маршрут нашої подорожі.

Приклади записані в рамках на нижній частині дошки

Вчитель. Для цього ви повинні розв'язати дані приклади, і стрілкою вказати аз чергове збільшення отриманих результатів.

Всі учні самостійно вирішують приклади, в потім за викликом вчителя по черзі виходять до дошки і вказують шлях руху стрілкою.

Вчитель. Отже, можна занурюватися. Приготуйтеся, сядьте зручніше, заплющити очі, ми йдемо під воду. /Звучить музика./

Вчитель. Зараз розплющить очі і зверніть увагу на дошку. Перед очима - карта вашого подорожування, під час якого ми зустрінемо не тільки реальних мешканців підводного світу, а й казкових героїв. На ній намічено визначений нами маршрут.

Повторення теоретичного матеріалу

Вчитель. Але що це? Ви відчуваєте, що стає дуже важко дихати.

Діти, ми опустилися дуже глибоко, це небезпечно, і якщо нам не опастить швидко згадати і сформулювати властивість множення суми а число, ми задихнемося.

Учні. Щоб помножити суму на число, потрібно кожний доданок цієї суми помножити на дане число і отримані добутки скласти.

Вчитель. Хто продемонструє цю властивість на прикладі? Тільки швидко.

Вчитель. Дякую, діти, ми врятовані, кисню тепер достатньо, і дихати стало легко. Наш човен піднявся на потрібну глибину. і ми прямуємо з Чорного моря в Атлантичний океан. Там знаходиться Печера Морського Дракона.

II. Формування нових знань і способів дії

1. Підготовка для сприйняття нового матеріалу

Вчитель. Ми наближаємось до Печери Дракона. А ось і сам господар. Діти, тепер ви знаєте, у нього до вас є прохання. Дракон бажав допомогти йому підрахувати своїх дракончиків. Отже, учора їх було 23, а сьогодні стало в 4 рази більше. Як полічити, скільки стало дракончиків?

Учні. Потрібно 23 помножити на 4.

Вчитель. Хто допоможе це зробити?

2. Пояснення нових знань та способів дії

Вчитель. Ми не зможемо допомогти Драконові, поки не вирішимо цього прикладу. Я намагаюсь виправити становите, уважно стежите за ходом рішення. Щоб помножити 23 на 4, потрібно:

- 1) замінити число 23 сумою чисел 20 і 3;
- 2) використовуючи властивість множення суми на число, помножити 20 на 4, вийде 80; помножити 3 на 4, вийде 12;
- 3) отримані добутки скласти: до 80 додати 12, буде 92.

Рішення вчитель записує на дошці:

$$23 \cdot 4 = (20 + 3) \cdot 4 = 80 + 12 = 92$$

Вчитель. Так скільки ж стало дракончиків?

Учні. 92.

Вчитель. Ось ми й підрахували кількість дракончиків. Дракон нам дуже вдячний.

3. Первинне закріплення

Вчитель. Наша подорож триває. Але що це трапилося?! Човен не рухається з місця! Нас зачепили підводні ліани. Діти, ліани пропонують нам розв'язати ряд прикладів. І якщо ми з ними упорасємось, ліани нас відпустять. Щоб виконати завдання, ви повинні згадати рішення попереднього прикладу. Давайте поквапимося, попереду в нас ще багато цікавого.

1) $35 \times 2 = (30 + 5) \times 2 = 60 + 10 = 70$

$19 \times 5 = (10 + 9) \times 5 = 50 + 45 = 95$

Один учень подає на дошці розгорнутий запис та пояснення розв'язання прикладу, а решта - в зошитах.

2) $25 \times 4 = 100$

$19 \times 3 = 57$

$17 \times 5 = 85$

$38 \times 2 = 76$

Учні стисло пояснюють рішення, записуючи тільки приклад та результат. Наприклад: "Треба 25 помножити на 4, 25 - це 20 і 5, 20 помножимо на 4 - буде 80. 5 помножимо на 4 - буде 20, до 80 додати 20 - буде 100". Запис: $25 \times 4 = 100$.

Вчитель. Отже, діти, ми впоралася із завданням ліан, і вони нас відпускають.

Фізхвилинка

Вчитель. Доки ми пливли, на гвинти човна накрутилося багато водоростей. Необхідно оистити їх. Екіпажеві можна розім'ятися та подихати свіжим повітрям. (Звучить музика).

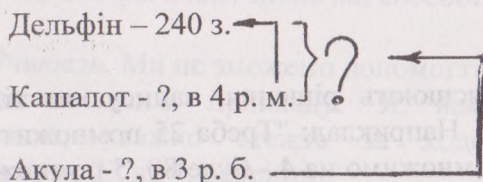
III. Застосування знань. Формування вмінь та навичок

Рішення

Вчитель. Гвинти почищені, продовжуємо нашу подорож. Ми підходимо до Австралії, до Великого Рифу. Тут знаходиться кораловий острів Нептуна. Нептун приготував нам цікаву задачу: дельфін має 240 зубів, а кашалот - у 4 рази менше, ніж дельфін. Акула ж має зубів у 3 рази більше, ніж дельфін та кашалот, разом узяті. Скільки зубів має акула? /Плакат із задачею прикріплено до дошки./

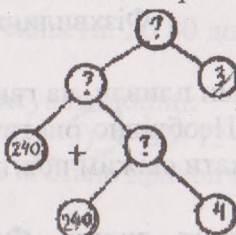
Вчитель. Прочитайте задачу і уявіть те, про що говориться в ній. Хто знає розв'язок? Розпочинайте роботу.

При другому прочитанні запишіть стисло задачу (Стислий запис складається і записується під керівництвом учителя).

Хто зараз може вирішити цю задачу? Починайте вирішувати.

Зі слабкими учнями вчитель проводить аналіз задачі.

Вчитель. Яке головне запитання задачі?

Учні. Скільки зубів в акули?

Вчитель. Що потрібно знати, щоб відповісти на головне запитання задачі?

Учні. Два числових значення: 1) скільки зубів має дельфін і кашалот разом. Це нам невідомо, 2) у скільки разів більше зубів в акули, ніж у дельфіна і кашалота, разом узятих. В 3 рази.

Вчитель. Якою дією можна відповісти на головне запитання задачі?

Учні. Дією множення.

Вчитель. Яке друге запитання задачі?

Учні. Скільки зубів мають дельфін і кашалот разом?

Вчитель. Що потрібно знати, щоб відповісти на головне запитання задачі?

Учні. Два числових значення: 1) скільки зубів має дельфін? - 240; 2) скільки зубів має кашалот? - Це нам невідомо.

Вчитель. Якою дією можна відповісти на друге запитання задачі?

Учні. Дією додавання.

Вчитель. Яке третє запитання задачі?

Учні. Скільки зубів має кашалот?

Вчитель. Що потрібно знати, щоб відповісти на це запитання задачі?

Учні. Два числових значення: 1) скільки зубів має дельфін - 240, 2) у скільки разів менше зубів має кашалот, ніж дельфін, - у 4 рази.

Вчитель. Якою дією можна відповісти на третє запитання задачі?

Учні. Дією множення.

Після аналізу діти записують рішення самостійно. Доки вчитель працює зі слабкими учнями, ті, хто вирішив задачу, звертаються до конверта із цікавими завданнями. Перевірка розв'язку задачі: той учень, хто першим правильно розв'язав задачу, записує її розв'язок на звороті дошки. Потім діти візуально звіряють свої розв'язки з розв'язком на дошці.

Анаграма (вчитель пояснює, що таке анаграма та як її вирішувати).

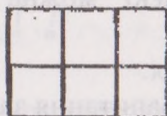
Вчитель. А зараз ми вирушаємо до Індійського океану, до острова Цейлон. Там знаходиться глибоководна западина, в якій мешкає цікава риба, а як вона називається, ви пізнаєте, коли розшифруєте анаграму:

СНМСНОСНЛСНОСНТСН

Учні. Молот.

Вчитель. І останнє наше знайомство - з Мудрим Восьминогом, який мешкає в кратері вулкана. Він для нас приготував завдання. Просить, щоб ми підраховали, скільки є прямокутників на даному малюнку.

Плакат з малюнком прикріплюється до дошки.

Перш ніж розпочати виконувати завдання, згадаймо, що таке прямокутник.

Учні. Прямокутник - це чотирикутник, у якого всі кути прямі.

Вчитель. Чи є квадрат прямокутником? Доведіть.

Учні. Квадрат - це чотирикутник, у нього всі кути прямі.

Вчитель. Скільки ж прямокутників на малюнку?

Учні. 16.

Підсумки уроку

1. 38 помножити на 2. Поясніть розв'язок даного прикладу.

Домашнє завдання (за підручником): с. 127 №559, с. 127 №562 скласти анаграму. Для слабких учнів: с. 127 №562, скласти анаграму.

Вчитель. Ось і закінчується наша подорож, ми наближаємося до рідних берегів, приготуйтеся до спливання та швартування: розслабтеся, сядьте зручніше, заплющіть очі і уявіть собі тих мешканців підводного світу, з якими ми сьогодні познайомилися. /Звучить музика./ Відкрийте очі, ось ми і вдома.

ФРАГМЕНТ УРОКУ З МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ “ДІЛЕННЯ”

Педагогічна мета: ознайомлення з дією ділення.

Психологічна мета: розвиток репродуктивної уяви, уваги.

I. Формування нових знань та способів дії

1. Підготовка до сприйняття нового матеріалу

Вчитель. Діти, які ви знаєте арифметичні дії?

Учні. Додавання, віднімання, множення.

Вчитель. Сьогодні на уроці ми ознайомимося з новою арифметичною

дією. А як вона називається, ви будете знати, якщо з даних літер складете слово.

До дошки прикріплено кишеньки з літерами.

II. Застосування знань, формування вмінь та навичок

1. Вправа № 185 (за підручником).

Розглянувши малюнок, учні пояснюють вибір дії і знаходять результат за допомогою лічби. Потім учитель пропонує скласти задачі за допомогою малюнків з вправи №185 та розв'язати їх.

2. 9 морквин дали кролям. По 3 моркви кожному. Скільки кролів отримали моркву?

Вчитель. Зробіть за задачею малюнок, розв'яжіть її.

ФРАГМЕНТ УРОКУ З МАТЕМАТИКИ НА ТЕМУ: “ПЕРЕМІЩУВАЛЬНА ВЛАСТИВІСТЬ МНОЖЕННЯ”

Педагогічна мета: ознайомлення з переміщувальною властивістю множення.

Психологічна мета: розвиток уяви.

1. Актуалізація опорних знань

1. Дидактична гра "Мовчанка"

На дошці - малюнок:

Вчитель наводить приклади, учні показують картки з відповідями.

Вчитель. Опишіть усно, яким ви уявляєте собі число 2, число 5, 3, 9, 6.

2. Розповідь-задача

Вчитель пропонує дітям скласти розповідь-задачу на множення використовуючи малюнок на дошці.

3. Задача на уважність

Вовк запросив у минулому році на свій день народження трьох поросят та сімох козенят, а цього року він вирішив запросити сімох козенят та трьох поросят. Скільки апетитних гостей запросив вовк на свій день народження в минулому – році? В цьому році?

Діти самостійно записують розв'язок.

Вчитель. Порівняйте отримані вирази. Що про них можна сказати? Що це за властивість? Сформулюйте перемішувальну властивість доданку.

Позакласне заняття:

"Світ цікавої математики"

Педагогічна мета: за допомогою цікавих вправ сприяння посиленню інтересу дітей до математики, поширенню математичних знань та вмінь.

Психологічна мета: розвиток уяви, концентрації уваги.

Зміст та хід заняття

Вчитель. Сьогодні, діти, ми вперше вирушимо в подорож до загадкового світу цікавої математики. Ви побачите, яким різноманітним та захоплюючим є цей світ. Уявіть собі, що кожний ряд парт - це корабель, а учні, які сидять у цьому ряду, - члени команди. Ми проведемо змагання між командами. Капітанами кораблів будуть ті з вас, які у ході заняття виявлять себе найбільш кмітливими і активними серед членів своєї команди. За правильну відповідь команди отримуватимуть фішки. Переможе та команда, яка матиме найбільшу кількість фішок.

Вам, звичайно, цікаво, чим ми сьогодні займатимемося? Тоді спробуйте відкрити ось ці таємничі двері.

Картки з ребусами, прикриті паперами, прикріплені до дошки. Щоб їх відкрити, треба прочитати загадкові слова, які зашифровані в ребусах. Для кожної команди - свої двері.

Команда, яка першою відгадає слово, отримає 3 фішки, другою - 2 фішки, третьою - 1. За роботу, яка виконується акуратно та без галасу, видають додаткову фішку. Слово розшифровує вся команда, двері відчиняє, тобто перевертає картку, хтось один. Перший рядок, хто у вас відчинить двері? Другий рядок? Третій? Роботу почнемо за командою.

А зараз, команди, до дошки! Скоріше відчиняйте двері. "Перша команда", - що написано на зворотному боці ваших дверей? Діти відповідають хором (Рахувати!).

Друга команда? (Відгадувати!).

Третя? (Грати!).

Вчитель. Цим ми сьогодні й займемося.

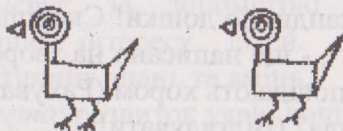
1. *Вчитель.* А зараз послушайте і розв'яжіть задачу у віршах, рахуйте:

В дитсадку є ... паровоз,
Шість автомобілів.
Чорний пес - блискучий ніс,
Білий кіт Василій,
Вісім ляльок у водній
Ляльці дерев'яній.
І Петрушка заводний.
Рудий та рум'яний.
Хто уважно слухав, -
Скільки в дитсадочку іграшок?

Вчитель. Молодці! Розв'язали задачу правильно: в дитсадку - 19 іграшок.

При розв'язанні задач відповіді дають всі команди. Правильні відповіді нагороджуються фішками. Якщо отримано водночас три правильні відповіді, то нагороджуються всі три команди за розв'язання однієї задачі.

2. *Вчитель.* Зараз перевіримо, хто з вас добре знає геометричні фігури та їхні назви, а також уміє порівнювати фігури. Навпроти вас - зображення пташок. Подивитися на першу з них і скажіть, з яких геометричних фігур вона складається.

Вчитель. Правильно, до зображення пташки увійшли крапки, відрізки, ламані лінії, трикутники, прямокутники, кружки. В чому різниця між першою та другою пташками?

3. *Вчитель.* Перевіримо, у кого з вас пильніше око.
Кожна дитина отримує конверт з кресленням.

Підрахуйте, скільки на даному кресленні різних трикутників (Відповідь: 8 трикутників).

Логічна вправа: гра "Кінцівки"

1. *Вчитель.* Проведемо гру "Кінцівки". Я починаю речення, а ви повинні його закінчити. Але для цього треба подумати, поміркувати, щоб кінцівка речення за змістом була правильною.

Для першої команди:

1) *Вчитель.* Якщо червовий олівець у три рази довший від синього, то синій ...

Учні. У 3 рази коротший за червоного.

2. *Вчитель.* Якщо в правій руці паличок в два рази менше, ніж в лівій, то в лівій руці ...

Учні. Паличок у два рази більше, ніж у правій.

Для другої команди:

1. *Вчитель.* Якщо стіл у два рази вищий за табуретку, то табуретка ...

Учні. У 2 рази нижча за стіл.

2. *Вчитель.* Якщо батько в 3 рази важчий за сина, то син ...

Учні. У три рази легший за батька.

Для третьої команди:

1. *Вчитель.* Якщо червоний олівець за довжиною тотожний жовтому, то жовтий олівець ...

Учні. За довжиною тотожний червоному.

2. *Вчитель.* Якщо Оля сидить позаду Тані, то Таня ...

Учні. Сидить спереду Олі.

"Домалюй"

Кожна команда отримує по 3 малюнки і по 3 аркуші паперу, а також клей.

Для першої команди:

Для другої команди:

Для третьої команди:

а) Коли гусак стоїть на двох ногах, то важить 4 кг. Скільки важитиме гусак, коли стане на одну ногу?

б) Дві сардельки варяться 6 хвилин. За скільки хвилин зваряться 8 таких самих сардельок?

Задача-розповідь

Вчитель. Придумайте задачу-розповідь, використовуючи цих героїв.

Малюнок вивішують на дошці.

Додаткове завдання

Вчитель. Як двома прямими лініями розрізати квадрат, щоб з отриманих частин можна було б скласти два нових квадрати?

Кожний отримує конверт з квадратом.

Лінії розрізу покажіть на квадраті пунктиром.

Рішення:

Вчитель. Ось закінчилася наша подорож до світу цікавої математики. Що вам найбільше сподобалося на занятті? Чому?

Колективно підраховуються фішки в кожній команді, виділяються кращі команди.

У кожній команді за найбільш правильними відповідями саме дітей називають найактивніші і найкмітливіші діти, надалі їх висуватимуть як капітанів своїх кораблів.

Команди нагороджуються медалями, відповідно зайнятих місць. Ці медалі для команди отримують їхні капітани.

ВИСНОВКИ

На зустрічах з учителями початкових класів, які працюють з дітьми із затримкою психічного розвитку, висловлюється іноді думка, що немає сенсу розвивати уяву, тим більше творчу, або вона є, або її немає. Всупереч цим твердженням скептиків ми у своїй праці спиралися на твердження Л.С.Виготського про те, що "коли розуміти творчість у її справжньому психологічному змісті, як побудову нового, легко дійти висновку, що творчість є доля всіх більшою або меншою мірою, вона ж є нормальним і постійним супутником дитячого розвитку" (Виготський Л.С., 1991. - С.32).

Нині, коли інститут сім'ї зводить свої виховні функції в основному до задоволення природних потреб дитини, в дитячих дошкільних закладах, згідно з програмами, затвердженими Міністерством освіти України, навчають дитину лічби, читання і навіть письма, дитина перестає бути "чомучкою". Таке становище призводить до того, що діти, отримуючи повні знання в готовому вигляді /телебачення, заняття в дитячому садочку/, перестають творчо їх переробляти, користуючись головним чином

репродуктивною уявою, в основі якої в даній ситуації лежить наслідування будь-кого із старших - дорослих або дітей, або ж героїв далеко не дитячих кінофільмів.

Проведення уроків та позакласних читань корекційної спрямованості показали найбільшу зацікавленість дітей у цьому виді роботи. У них знову з'явилися питання "чого", "чому".

Як показало проведене дослідження, позитивний результат може бути отриманий лише при системній роботі. Час, відведений на уроки, зразки яких ми наводили, в першому класі має становити до 70 - 90% загального навчального часу, поступово скорочуючись до третього-четвертого класів. У випускних класах початкової школи такі уроки є ефективними при повторі або закріпленні певної теми, а позакласні заходи - як підбиття підсумків за декількома темами. Аналогічні позакласні заходи доцільно проводити з початку року для виявлення остаточних знань за минулий навчальний рік або знань, отриманих у дитячому садку.

Розвинута відтворювальна та творча уява, уміння дитини застосовувати її в навчальному процесі не тільки підвищують у неї інтерес до предмета, що вивчається, зокрема математики, а й підтримує радість пізнання в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Айдарова Л.* Свет фантазии: Размышления психолога над книгой итальянского писателя Дж.Родари "Грамматика фантазии или Введение в искусство придумывания историй" // Семья и школа. - 1979. - №9. - С.34 - 37.

2. *Богданович М.Б.* Математичні віночки: Наук.-попул. кн. для молодшого шкільного віку. - К.: Веселка, 1983. - 159 с.

3. *Бондаренко А.К.* Дидактические игры в детском саду. - М.: Просвещение, 1991. - 160 с.

4. *Волина В.В.* Праздник числа /Занимательная математика для детей.: Книга для учителей и родителей. - М.: Знание, 1993. - 336 с.

5. *Волкова С.И., Столярова Н.Н.* Развитие детей на уроках математики: 2 класс /1-4 классы // Начальная школа. - 1991. - №7, - С. 21 - 23.

6. *Волкова С.И., Столярова Н.Н.* Развитие познавательных способностей детей на уроках математики: 3 класс /1-4 классы/ // начальная школа. - 1992. - №7-8. - С. 29- 30.

7. *Выготский Л.С.* Воображение и его развитие в детском возрасте // Собр.соч. - М.; Педагогика, 1982. - Т.2. - С. 436 - 454.

8. *Выготский Л.С.* Воображение и творчество в детском возрасте: Психол. очерк: Кн. для учителя. - 3-е изд. - М.: Просвещение. 1991.

9. *Гильбух Ю.З., Георгіївська В.А.* Розвивайте розум дітей: Альбом: У 2 ч. - К.: Освіта. 1993.

10. Дети с задержкой психического развития / Под ред. Т.А.Власовой, В.И.Лубовского, Н.А.Цыпиной. - М., 1964.

11. *Жикалкина Т.К.* Игровые и занимательные задания по математике для 1 класса четырехлетней начальной

школы: Пособие для учителя. - 2-е изд. - М.: Просвещение, 1989. - 47 с.

12. *Жикалкина Т.К.* Игровые и занимательные задания по математике для 2 класса четырехлетней начальной школы: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 1987. - 63 с.

13. *Житомирский В.Г., Шеврин Д.Н.* Математическая азбука. -4-е изд. - М.: Педагогика, 1991. - 200 с.

14. *Житомирский В.Г., Шаврин Л.Н.* Путешествие по стране геометрии. - М., 1994.

15. *Игнатъев В.И.* В царстве смекалки. - М., 1984.

16. *Михайлов И.И.* Занимательные задачи // Начальная школа. -1986. - С.32.

17. *Нагибин Ф.Ф., Канин Е.С.* Математическая шкатулка. - М.: Просвещение, 1988.

18. *Никитин Б.П.* Ступеньки творчества, или Развивающие игры. -3-е изд., Доп. - М.; Просвещение. 1991.

19. *Палагина Н.Н.* Развитие воображения ребенка в русской народной педагогике // Вопр. психологии . - 1989.- № 6. - С.69-74.

20. *Петровский А.В.* Роль фантазии в развитии личности. - М.: Знание, 1961.

21. *Радари Д.* Грамматика фантазии: Введение в искусство придумывания историй. - М.: Прогресс, 1990.

22. *Свистунова Т.П.* Развитие познавательной сферы в детском возрасте: Учебно-методическое пособие. - Чита, 1993. - 103 с.

23. *Елькоин Д.Б.* Психология игры. - М.: Педагогика, 1978.

ЗМІСТ

Розвиток уяви в дітей із затримкою психічного розвитку	3
Відомі шляхи корекції на уроках та в режимі подовженого дня процесу уяви в дітей із затримкою психічного розвитку	5
Особливості використання урочного та позаурочного часу для корекції процесів уяви	8
Уроки і позакласні заходи для корекційної спрямованості	11
Перший клас	11
Другий клас	34
Висновки	51
Список використаної літератури	53

Комп'ютерна верстка О.А.Петровської

Тиражовано за зразку 27.01.2002 в. Формат 60x90/16.
Паніф офсетний і друкується "Times New Roman".
Об'єм вид. 2,3 арк. Наклад 100 прим. Зам. № 32-11.

Видання вийшло в світ за ініціативи
Інституту психології ім. П.П.Шевченка
65014, Одеса, вул. Пушкінська 23, тел. 22-90-31.

Навчальне видання

Автор-укладач ВІСКОВАТОВА Тетяна Павлівна

**Розвиток уяви в урочний та позаурочний час у дітей із
затримкою психічного розвитку**

Методичні рекомендації

Комп'ютерна верстка О.А.Черноусова

Підписано до друку 27.01.2003 г. Формат 90x60/16.

Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman".

Облік. вид. 2,3 арк. Наклад 500 прим. Зам. № 39-н.

Видавництво ПНЦ АПН України
65014, Одеса, вул. Пушкінська 23, тел. 25-90-31.